

**לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
פרשת אמור**

פרקי אבות פרק ד'

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** וענינא דיומא מ - **א'** ועד **ת'** מהחומש מפרשים מדרשים וכד' התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב**

בפרשת אמור 124 פסוקים = הודו לי-הוה פי טוב , כוהן גדול .
בפרשת אמור 63 מצוות, מתוכן 24 מצוות עשה ו-39 מצוות לא תעשה . (ספר החינוך)

י"ד באייר הוא **פסח שני**, ויש שקוראים לו **פסח קטן**. הטעם לשם פסח קטן - לפי שאינו אלא יום אחד ולא שבוע כמו פסח בניסן (תוי"ט ר"ה משנה ג ד"ה פסח). טעם נוסף - לפי שיש בו יותר קולות מפסח ראשון (מלאכת שלמה ר"ה משנה ג ד"ה ומפני).
מה הטעם שפסח שני הוא בי"ד, אם משום ליטהר מטומאה הרי מספיק זמן של שני שבועות לכל הטומאה כתב ר' יעקב עמדין לפי שבשנה ראשונה אכלו מן העוגות מצות שהוציאו ממצרים עד ליל ט"ו באייר תחילת ירידת המן לעם ישראל במדבר . בזמן שבית-המקדש היה קיים התורה נתנה הזדמנות נוספת להקריב קורבן פסח עבור אלו שלא יכלו לעשות זאת בפסח הראשון. בימינו, נוהגים שלא לומר תחנון ויש נוהגים לאכול מצות ביום זה. בהיות שבלייל ט"ו היה נאכל קרבן הפסח השני, יש שכתבו שעדיף לאכול בלילה את המצות ולא ביום י"ד שבו רק הוקרב הקרבן. כמו כן נהגו שלא לאכול גדי מקולס (צלוי כולו בשלמותו, ללא חלוקה לאברים) בליל ט"ו באייר, כדי שלא ייראה הדבר כהקרבת קורבן פסח מחוץ לבית המקדש.
בחסידויות מסוימות (כגון חסידות קרעטשניף) נהוג שהאדמו"ר עורך טיש מיוחד לכבוד פסח שני, במהלכו הוא מקיים את סימני ליל הסדר (כולל ארבע כוסות, כרפס, מצה ומרור) ושרים שירי פסח. אירוע זה מתקיים מדי שנה, במוצאי פסח שני (ליל ט"ו באייר, כלומר בלילה שבו נגמר יום י"ד).

בתלמוד ובמדרשים לא מצויין מתי יום פטירתו של **רבי מאיר בעל הנס**, בימינו נהגו לקיים את ההילולה בתאריך י"ד באייר. למה י"ד?
כתב ה'שדי חמד' ר' חזקיה מדיני רבה של חברון - הנה במקום מצבת קבורת רבי מאיר בעל הנס, ייסדנו שם בעזרת ה' יתברך בית הכנסת ובית המדרש, ולומדים שם בקבע בשם כל ישראל... וחונכת הבית המקודש היתה ביום פסח קטן (י"ד אייר) והיה ששון ושמחה עד להפליא, וענו כולם ואמרו 'כן נעשה ביום הזה בכל שנה'
הרב רפאל אוזנה בספרו 'טובת מראה' מבאר מס' טעמים מדוע חכמי טבריה קבעו את י"ד באייר ליארצייט של רבי מאיר בעל הנס. ביניהם א. אינו חל בשבת לעולם. ב. לא אומרים בו תחנון. ג. י"ד אייר הוא פסח שני, בזמן בית המקדש היה זמן למי שלא הקריב קורבן פסח בזמנו, להקריב פסח שני, ומי שנודב כספים לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, ומדליק הנר, הרי הוא כמו קרבן פסח שני.
ה'בן איש חי' כתב: "יש ענין להדליק נר לכבוד ר' מאיר בא' טבת". החיד"א בספרו 'פתח עיניים' כתב: "וישראל קדושים נוהגים בכל תפוצות ישראל, אם יארע ח"ו גניבה ואבידה ובכל עת צרה וחולי ומכאוב ר"ל, נודרים שמן או מעות על קברו ואומרים 'אלקא דמאיר ענני' והוא יענם ויפלטם."

משנה - רבי אֶלְעָזָר הַקַּפְּרִי אָמַר , **הַקְּנָאָה וְהַתְּאֵנָה וְהַקְּבֻד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם**. (אבות ד' כא)
פירוש הרמב"ם - באלה המידות או באחת מהן יפסיד אמונת התורה בהכרח, ולא יגיעו לו לא מעלות שכליות ולא מעלות המידות.
איתא במדרש (בראשית רבה יט ב) - אמר רבי חנינא בן סנסן: ארבעה הן שפתחו באף ונאבדו באף, ואלו הן: נחש, ושר האופים, ועדת קורה, והמן.
נחש - נ'אמר אֶל הָאִשָּׁה אַף (בראשית ג). **שר האופים** - אַף אֲנִי בְּחֻלְמֵי (שם ה). **עדת קרה** - אַף לֹא אֶל אֶרֶץ. (במדבר ד) **המן** - אַף לֹא הִבִּיֵּא אֶסְתֵּר (אסתר ה) **קנאה** - ר"ת קרה, נחש, אופים, המן .
מועדי י-הנה אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי. (כג ב)
שמותיו של הקב"ה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וכן י-הנה מורכבים מהאותיות **א', ה', ו', י'** .

א' בתשרי - ראש השנה. **י'** בתשרי - יום הכפורים. **ה'** חמישה ימים לאחר מכן בט"ו בתשרי חל יו"ט ראשון של סוכות, ו' שישה ימים לאחר מכן חל הושענא רבה. סכום כל האותיות מגיע לעשרים ושתים, רמז לשמיני עצרת החל בכ"ב בתשרי.
א' מסמל את א' בניסן, שעליו נאמר (שבת פז): שנטל עשר עטרות. **י'** - כנגד שבת הגדול שחל באותה השנה ב' בניסן. **ה'** - יו"ט ראשון של פסח שחל ה' ימים לאחר י' בניסן. **ו'** - כעבור ו' ימים נוספים חל שביעי של פסח. והו' רומז אף לשבועות שחל בו' בסיון. נצרף לאותיות אלו גם את האות **ז'** שמסמלת קדושה ואת המספר 7: שבת, שמיטה, יובל, ספירת העומר, שבעה רקיעים ועוד (ואיתא בהז"ל כל השביעין חביבין) ואלו 5 אותיות של צד הקדושה. וכנגדם יש בעשר האותיות הראשונות חמש אותיות שמורים על הסט"א: **ב', ג', ד', ה', ט'**. (מהרש"א ח"א יומא ב:)

סימן לכל מועדי השנה : א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף
ימי חג הפסח רומזים ליום בשבוע שבו יחול חג אחר בשנה זו. **א"ת** - ביום שחל **א'** של פסח, יחול באותו יום בשבוע תשעה באב, **ב"ש** - ביום שחל **ב'** של פסח יהיה באותו יום בשבוע חג השבועות, **ג"ר** - ביום שחל **ג'** של פסח יחול באותו יום בשבוע ראש השנה, **ד"ק** - ביום שחל **ד'** של פסח יהיה באותו יום בשבוע קנין תורה והוא שמחת תורה, **ה"ץ** - ביום שחל **ה'** של פסח יהיה באותו יום בשבוע **צום הכפורים**, **ו"ף** - ביום שחל **ו'** של פסח היה פורים שעבר באותה שנה. (אבודרהם - סימני המועדים)

שאלות

- א. **וּבְקִרְבָּנְכֶם אֶת קִצְרֵי אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִרְבְּךָ וְלֹקֵט קִצְרֵיךָ לֹא תִלְקֵט לְעֵנִי וְלִגְרַם תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ-הֹנֶה אֶ-לֵהִיכֶם.** (כג כב) פרש"י - אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו ותוכו. **לכאורה** כיצד עונה על השאלה מה ראה ליתנם באמצע הרגלים, וכי אם היה נכתב לבסוף כל הרגלים לא היינו דורשים כן?
- ב. מה הטעם שבשבת כתוב - **אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֱלֹהֵי הַיּוֹם מוֹעֲדֵי.** (כג ב) **מוֹעֲדֵי** בלשון יחיד, וביו"ט כתוב - **מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדֵם.** (כג ד) **בְּמוֹעֲדֵם** לשון רבים.
- ג. אחד מששת המומים שפוסלים את הקרבן והוא מין חזוית שאוחזת בבהמה עד יום מותה ואין לה רפואה.
- ד. ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת - מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. ואם יש לו ממה להתפרנס - אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו, ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו, כדי פרנסתו מצומצמת. ומותר לילך בו בכל יום, אפילו ביום שמקדש בו. (שו"ע או"ח שדמ"א) כיצד יקדש ויבדיל בברכה עם הזכרת שם ה', והלא יש בכך ספק ברכה לבטלה.
- ה. **וְהִפְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יִצַּק עַל רֹאשׁוֹ שְׂמֵן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדָיו לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים** (כ"א י) לכאורה בתיבה **הַגְּדוֹל ה'** הידיעה מיותרת. רמז בפרשתנו למאמר המשנה (אבות ה"א) **בן שמונה עשרה לחפה**.
- ו. איתא בגמרא (בכורות מה.) שלא יאשה יש ארבעה איברים יתרים על האיש, שלא יאשה יש רמ"ח איברים ולא יאשה רנ"ב. מה הטעם כשעושים מי שברך לנקבה אומרים שישלח הקב"ה רפואה שלימה לרמ"ח איבריה, הלא יש לה רנ"ב איברים.
- ז. **כִּי אִם לִשְׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאָמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְבָתּוֹ וּלְאֶחָיו.** (כ"א ב) כהן הדיוט נטמא לאביו לאמו בנו בתו אחיו אחותו (לפני נישואיה) אשתו ומת מצוה. באיזה אופן הכהן ההדיוט לא רשאי להיטמא להם. (למעט מת מצוה).
- ח. שם"ה גידים יש באדם, וכנגדם שם"ה מצוות לא תעשה כנגד שם"ה ימי שנת החמה וכל אחד שולט ביומו. באיזה יום שולט גיד הנשה. כהן גדול שלא מיחה בבניו שנשא נשים שאינם הגונות לכהונה ונענש שהושלך לכבשן האש וניצל מהאש אלא שנחרכו בגדיו.
- ט. מתי נקבר יעקב אבינו והוא נקבע יום צום לדורות.
- י. **וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ.** (כ"ב כט) איתא במדרש (ויקרא רבה כ"ז) לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין וקרבתן תודה אינה בטלה לעולם. כל ההודיות בטלין והודיות תודה אינה בטלה לעולם הה"ד (ירמיה לג, י"א) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה קול אמרים הודו אֶת יְיָ-הֹנֶה צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְיָ-הֹנֶה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מְבֹאִים תּוֹדָה בֵּית יְיָ-הֹנֶה. מדוע יתבטלו כל הקרבנות ואילו קרבן תודה יתקיים? מדוע מזכיר כאן בשמחת ירושלים קול חתן וכלה.
- יא. על מי גזרו חז"ל בימי בית שני שלא לצאת מגבולות ארץ ישראל לחוץ לארץ, ועל נשותיהם לא גזרו, ומדוע.
- יב. מה הטעם שבכהן הדיוט נאמר: **כִּי אִם לִשְׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאָמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְבָתּוֹ וּלְאֶחָיו.** (כ"א ב) קודם אמו ואח"כ אביו, ואילו בכהן גדול נאמר: **וְעַל כָּל נַפְשוֹת מֵת לֹא יְבֹא לְאָבִיו וּלְאָמּוֹ לֹא יִטְמָא** (כ"א י"א) קודם אביו ואח"כ אמו.
- יג. **קִדְשִׁים יִהְיוּ לַאֲלֹהֵיהֶם וְלֹא יִסְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת אֲשֵׁי יְיָ-הֹנֶה לְחֶם אֶ-לֵהִיכֶם הֵם מִקְרִיבֵם וְהָיוּ קֹדְשִׁים.** (כ"א ו) מדוע היה צריך לחזור ולומר **וְהָיוּ קֹדְשִׁים**.
- יד. **תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מָה אֲמָרָה תּוֹרָה הִבְיָאוּ עוֹמֵר בְּפֶסַח — מִפְּנֵי שֶׁהִפְסֵחַ זְמַן תְּבוּאָה הוּא, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִבְיָאוּ לְפָנַי עוֹמֵר בְּפֶסַח, כְּדֵי שֶׁתִּתְבָּרַךְ לְכֶם תְּבוּאָה שְׁבִשְׁדוֹת.** (ראש השנה ט"ז.) לכאורה כיון שביום ראשון של פסח נידונים על התבואה, אם כן היה להם להקריב עומר ביום ראשון כדי שתגן המצווה ויהיה דין התבואה לטובה, מדוע מחכים ליום השני של פסח **מִמִּתְחַרַּת הַשֶּׁבִּיבָת?**
- טו. **אָמַר אֵל הַפְּהַנִּים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי.** (כ"א א) למי מותר לכהן להיטמא – שלא מבני משפחתו ולא מת מצוה.
- טז. **וְהִפְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יִצַּק עַל רֹאשׁוֹ שְׂמֵן הַמִּשְׁחָה** (כ"א ב) פרשת אמור מתחילה בדיני כהן הדיוט למי מקרוביו מותר לו להיטמא, לכאורה היה לו להתחיל עם הכהן הגדול שחשוב יותר.
- טז. **כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וּנְכַרְתָּהּ מֵעַמִּיהָ.** (כ"ב כט) מדוע לגבי האוכל ביום הכפורים נאמר לשון **ונכרתה**. ואילו לגבי עושה מלאכה ביום כפור נאמר: **וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְהִנֵּה אֲנִי מִקְרֵב עִמָּה.** (כ"ג ל) לשון **והאבדתה** שהוא קשה יותר מ - **ונכרתה**.
- טז. מתי המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו 'אָמַת מִכְרָתִי לִשְׁחוּט, בתה מִכְרָתִי לִשְׁחוּט' משום **אֲתוּ וְאֵת בְּנֵי לֹא תִשְׁחֲטוּ בְיוֹם אֶחָד.** (כ"ב כ"ה) שאם לא הודיעו הוי המקח טעות.
- טז. סימן הלמד מפרשתנו - **על"ץ שלו"ם**.
- טז. שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לְכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצָרְתָּ הוּא כָּל מְלָאכָתָּ עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ. (כ"ג לו) סימן **פז"ר קש"ב** הקשור ליום השמיני של חג הסוכות.
- טז. שם הכהן הגדול הראשון בבית המקדש שהיה בימי שלמה המלך.
- ק. **אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, אֵלֵא אֶכְל נֶפֶשׁ בְּלֶבֶד.** (משנה מגילה א' ה) לכאורה מה עניינה של תוספת המלה **בְּלֶבֶד**.
- ר. מה הטעם שבפרשתנו נאמר **זָכְרוּן תְּרוּעָה** מִקְרָא קֹדֶשׁ. (כ"ג כ"ד) ואילו בפרשת פנחס נאמר **יוֹם תְּרוּעָה** יִהְיֶה לְכֶם. (במדבר כ"א א)
- ש. **וְלִקְחֶתָּ סֵלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עָשָׂרָה חֲלוֹת שְׁנֵי עָשָׂר יוֹם יִהְיֶה הַחֵלֶה הָאֶחָד.** (כ"ד ה) מדוע בלחם הפנים כתוב **וְלִקְחֶתָּ** שמשוה יקח ולא כתב כן לגבי המנורה.
- ת. **לֹא יִקְרַחַהּ | יִקְרַחַהּ | קִרְחָהּ בְּרֹאשֶׁם וּפְאֵת זָקְנָם לֹא יִגְלַחוּ וּבְבִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָתָם.** (כ"א ה) מה הטעם שנפסק בשו"ע (יו"ד ק"פ"ה) המשרט חמש שריטות על מת אחד או על חמישה מתים שריטה אחת - **חייב חמש**. ואילו לגבי קרחה נפסק (שם הלכה י') : קרחה אחת על חמישה מתים **אינו חייב אלא אחת**, אבל אם קרחה חמש קרחות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת. מה ההבדל בין שריטה לקרחה.

תשובות

- א. אפילו בשעה שקוצרים את התבואה לעומר ומביאים את שתי הלחם צריך לקיים הדין של לקט שכחה ופאה. (שי תורה) העומר היה מתיר [לאכול חדש] במדינה ושתי הלחם במקדש" (משנה מנחות י'. ו')
- ב. בית דין שהם רבים קובעים את מועדי הימים טובים ע"פ קידוש החודש. שבת נקבעה מששת ימי בראשית ע"י קב"ה שהוא יחידו של עולם (החיד"א).
- ג. גרב (ויקרא כב כב - רש"י)
- ד. דברי חכמים היא - לברך, וכן האיסור לברך ברכה לבטלה, ובזה לא גזרו חכמים. (הריטב"א) וכתב הביאור הלכה ומה שעושה קידוש הוא רק לזיכרון בעלמא.
- ה. ה' דברים גדול מאחיו - בנוי בעושר בכוח בחכמה ובמראה, אם אין לו מנין שיגדלוהו משל אחיו? תלמוד לומר: הגדול מאחיו - שיהא גדול מאחיו (ספרא - בעה"ט)
- ו. **והוא אשה בבתוליה יקח.** (כא יג) **והוא בגימטריא י"ח.** רמז בו י"ח שנה לחופה וכו' **והוא** פחתו יצא מחפתו (תהלים יט ו) (בעה"ט) וכו' רמז **והוא** גימטריא י"ח שבהגיע י"ח אייר - ל"ג בעומר. מותר לעשות חופה וקידושין. (נפש חיה) לנוהגים להתחתן בל"ד בעומר - **והוא אשה בבתוליה יקח**. - ס"ת בגימ' י"ט, לרמזו שבי"ט באייר שהוא ל"ד לעומר מותר ליקח אישה. (ר' רחביה הדוק). **אשה בבתוליה יקח** סופי תיבות עולה בגימטריא י"ח. (החיד"א). **בבתוליה יקח** תחילת התיבות י"ב לומר **קִי יִהְיֶה לְבִיתוֹ שָׁנָה אֶת וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתוֹ אֲשֶׁר לָקָח**. (דברים כד ה) (אברהם אנכי - לרבי אברהם פלאני)
- ז. זכות האבות אברהם יצחק ויעקב תגן על החולה, ולאבות יש רק רמ"ח איברים, והוא שמזכירים בתפילה. (שו"ת האלף לך שלמה ח"א ס' קכ) חסר איבר - או ראשו, לא ראשי להיטמא. שנאמר: **לאביו** (ויקרא כא. יא). בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. (נזיר מג. :)
- ט. ט' באב. לכך נחרב בראשונה ובשניה נגד ב' גידים של ימין ושל שמאל שהלכה כחכמים שאמרו שנוהג בשניהם. (ש"ד עה"ת וישלח)
- י. יהושע בן יהוצדק כהן גדול. כשנביאי השקר אחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשיה תבעו את בתו של נבוכדנצר לדבר עבירה בשם השם כביכול, אמר להם שיבדוק אותם כשם כשבדק את חנניה מישאל ועזריה, אמרו לו הם היו שלושה ובחרו את יהושע בן יהוצדק להיכנס איתם חשבו שזה יציל אותם, הם נשרפו והוא ניצל אלא שבגדיו נחרכו. (סנהדרין צג. :) והוא רמזו בסמיכות הפסוקים **בְּאֵשׁ תִּשְׂרַף. וְהִכְהִין הַגְּדוֹל**. (כא טו-י) (רבינו אפרים) י' **שבת** - שהרי נפטר ביום א' דסוכות והתאבלו עליו שבעים יום במצרים, ושלמו ימי אבלו בכ"ה כסליו, ועוד שבעה ימים שהתאבלו עליו בגרון האטד וממצרים לחברו מהלך ששה ימים. (סו"כ 70+13) (חת"ס ח"א פה ע"ב)
- כ. כפרה הם הקרבנות - ולעתיד לבוא יסיר הקב"ה את לב האבן מקרבנו, ונאמר: **לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי פי מלאה הארץ דעה את י-הוה כמים לים מכסים.** (ישעיהו יא ט) ממילא אין צריך לכפרתו. אמנם קרבו תודה היא הודאה למקום ב"ה על חסדו וטובותיו והמה לא יתמו. והשמחה תהא גדולה כשמחת חתו וכלה אשר עוונותיהם נמחלים. (אמרות ה')
- כ. כהנים - חז"ל גזרו טומאה על ארץ העמים, משום שאינם זהירים בדיני טומאה וטהרה ולכן אסור לכהן לצאת לשם כדי שלא יטמא טומאה שדינה כדין טומאת מת מאחר ולא הקפידו לקבור את מתיהם במקום מסודר ומסומן. על נשותיהם לא גזרו, משום שאינה מזהרת על הטומאה. (ירושלמי סוטה פ"ג ה"ז)
- ל. לא זו אף זו - בתחילה משמיע את הדין הפשוט ואחר כך משמיע את הדין מחודש. בכהן הדין אמר שיטמא הקדים אמו לאביו - לומר לא מבעיא אמו שהיא אמו ודאית משמטא, אלא אפילו לאביו שהוא ספק מטמא לו, ובכהן גדול שמזהיר שלא לטמאות, מקדים אביו - לומר לא מבעיא אביו שהוא ספק, אלא אפילו אמו שהיא ודאית לא יטמא לה. (מושב זקנים)
- מ. מעצמם אפילו בלא ציווי - כל שכן לאחר שנצטוו בציווי מפורש, שהרי הם משרתים בבית המלך. (בן איש חי - דרושים)
- מ. **מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה** - כדי שלא יאמרו המקטרגים שישראל עושים את מצוות העומר שלא לשמה בשביל שתהיה נידונת התבואה לטובה! לכן נתאחרה המצווה ליום שני, והקב"ה יודע שיקריבו למחר בוודאי וכאלו הקריבו בו ביום, ותגן המצווה כאילו הקריבוה בו ביום. (בניהו שם)
- נ. נשיא - כתב הרמב"ם (הל' אבלות ג') נשיא שמת הפל מטמאין לו אפלו פהנים. עשאוהו כמת מצוה לכל מפני שהכל חייבין בכבודו.
- ס. סמך טומאה לטומאה - בסוף פרשת קדושים נאמר: **והבדלתם בין תהמה הטהרה לטמאה ובין העוף השמא לטהר ולא תשצו את נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא.** (כ כה) מאחר וכהן הדין מטמא למקצת קרוביו לכך הסמיך טומאה לטומאה. לעומת הכהן הגדול שאינו מטמא בשום טומאה לעולם. (מושב זקנים בשם ר"א מגרמיזא). א"נ כהן גדול מתחיל לעבוד ככהן הדין ולכן התחיל בהם. סגוריה יש ללמד על האוכל לפי שהיה שרע ולא יכל להתגבר, אבל אם אינו יכול להתגבר ולהתאפק מלעשות מלאכה יום אחד זה כבר רשעות גדולה לכן כתוב בו בלשון חמור יותר. (ר' יהודה צדקה זצ"ל)
- ע. ערב יו"ט אחרון של חג סוכות. ערב יו"ט ראשון של פסח. ערב עצרת. ערב ראש השנה. ערב יום הכפורים. לפי שתיקנו חכמים להרבות בסעודה. (משנה חלויו ג') (הכוונה ביום טוב עצמו בערב חוץ מערב יום הכיפורים שמצוותו בתשיעי)
- ע. עומר, לבנה בחידושה, ציצית, שופר, לולב, מילה. שש מצוות שברכתו מעומד. כי בכל אלו כתוב **לכם**. וספרתם **לכם** (ויקרא כג טו). **החדש הזה לכם** (שמות יב ב). והיה **לכם** לציצת (במדבר טו ט). יום תרועה יהיה **לכם** (במדבר כט א). ולקחתם **לכם** פיוס הראשון (ויקרא כג ט) והוא גזירה שווה ממצוות העומר מעומד שנאמר מהחל חרמש **בהמה** (דברים טו ט) אל תקרי בקמה אלא בקומה. (אבודרהם - ברכות השחר)
- פ. פיס, זמן, רגל, קרבן, שיר, ברכה - שעושים פיס חדש בפני עצמו לקבוע מי מהנהנים הזכאים להקריב את הקרבנות בו, ואין ממשיכים לפי הסדר שנקבע בחג הסוכות. וכן מברכים בו זמן ('שהחינו') כשם שמברכים בכל כניסת חג חדש, וכן נחשב כרגל לעצמו אף לענין שמו, שאין שם חג הסוכות עליו. ומביאים בו קרבן לעצמו, שאין ממשיכים בסדר קרבנות חג הסוכות אלא באופן שונה. וכן יש לו שיר מיוחד לעצמו ששרים בו הלויים במקדש, ואין ממשיכים בו בסדר מזמורי תהילים ששרים בסוכות. וכן יש לו ברכה לעצמו שאומרים בו נוסח מיוחד בברכת המזון ובתפילה שלא כבשאר ימי חג הסוכות. (ימא ג.) ורמזו בטעמי המקרא, בטעם פזר [גדול] **פיוס השמיני**.
- צ. צדוק - כתיב (יחזקאל מד טו) **והפניהם הלויים בני צדוק אשר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי**. פרש"י - לפי שהיה כהן גדול ששימש ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו.
- ק. קדושת שבת היא קבועה מששת ימי בראשית, ואילו קדושת יום טוב מותנית בקיום החיוב להאכיל עניים על שולחנו. וכתב הרמב"ם: (הלכות יו"ט יו"ה) וכשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש. אין זו שמחת מצווה אלא שמחת כרסו. לפי זה ביאור הפסוק: **מועדי י-הוה מקראי קדש אשר תקראו אתם** - אם תקראו לעניים להצטרף לסעודתו החג, אזי יהיו אלו **מקראי קדש** ו-**אלה הם מועדי** (נועם מגדים)
- ר. ראש השנה הראשון שהיה במדבר חל בשבת - כשהל בשבת נקראו **זכרות תרועה** כי לא תוקעים בשופר אלא רק מזכירים.
- ש. שפע הפרנסה והמזונות היו מורידים באמצעות השולחו ולחם הפנים. כדאיתא בגמרא (בבא בתרא כה :) אמר רבי יצחק הרוצה שיחפים ידרים ושיעשיר יצפין וסימניה שלחו בפצון ומנורה פדרום. ובמדבר היו מתפרנסים מהמן שהיה כידוע בזכות משה רבינו לפיכך כתיב **ולקחתם**. (אמרות ה)
- ת. תכלית היסורים - לעורר את האדם לזכור ש-**בנים אתם לי-הוה א-להיכם** (דברים יד א) הפוצע את עצמו עד זוב בשעת אבל הרי הוא כמתקומם נגד השגחת הבורא ב"ה. ועל כל שריטה חייב. הקרחה לעומת זאת אינה התקוממות כלפי שמיא אלא סימן אבילות והיא אסורה רק משום חוקות הגויים לפיכך אין הבדל אם קורחים על מת אחד או על חמישה מתים. (עיונים בדברי חז"ל - הגר"ח ארנטריו הכהן) הטור הביא את דברי הרמב"ם (יו"ד קפא) שכתב שמעשים אלו אסרם הכתוב מפני שעושים כן עובדי עבודה זרה וכומריהם.

מקורות / חידודן

ו. בן שמונה עשרה לחפה - (אבות ה כא)

י"ט אדם כתובים בפרשת בראשית מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן ה' אלהים את הצלע, חד לגופיה, פשו ליה שמונה עשר לדרשא . רבי עובדיה מברטנורא אז ראוי שישא אשה, מדכבר הקיץ אז יצרו . תפארת ישראל

כנגד שמונה עשרה אדם הכתובים בפרשה מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן ה' אלהים את הצלע ואם תאמר תשע עשרה הם הוציא אדם לגופו והשאר לדרשא ויש אומרים והוא כחתן יוצא מחופתו הוא בגימטריא שמונה עשרה והוא אשה בבתוליה יקח. מגן אבות - רשב"ץ

ואמר בן שמונה עשרה לחופה, פירוש דבר זה כי האדם אין גידול שלו בקומתו עד שהוא בן שמונה עשרה ונשלם אז גידול שלו כאשר הוא בן י"ח, ומאז חייב להשלים עוד עצמו באשה כי כל זמן שלא נשא אינו אדם שלם וכדאמרין בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב:) אמר רבי אלעזר כל מי שאין לו אשה אינו אדם שנאמר זכר ונקיבה בראם ויקרא את שמם אדם, וכל זמן שאינו בן שמונה עשר לא נשלם קומתו בגופו הוא עצמו לכך אין צריך להשלים עצמו באשה שהיא תוספת יותר על עצמו, אבל כאשר הוא בן שמונה עשרה שכבר נשלם עצמו בגופו יש לו להשלים עצמו באשה, ואף על גב שהדבר הזה נראה לעינים שגידול האדם הוא עד שמונה עשרה, מכל מקום הדבר הזה נראה בנבואים הלא תראה כי השמש וכל הכוכבים הקף שלהם בעשרים וארבעה שעות, ורביעית מן ההקף שהוא שש שעות עולים וצומחים מן הארץ עד שהם בגובהם. וידוע כי שבעים שנה הם ימי האדם, והרביעית מן ימיו הם שמונה עשרה שנה פחות חצי שנה, ולפיכך עלייתו של אדם וצמיחתו רביעית זמנו עד שהוא בן שמונה עשרה שנה ואז הוא בגבוהו. ועוד מפני כי קומת האדם שמונה עשרה טפחים, שהרי בכל מקום שעררו חכמים קומת האדם שלש אמות שהם שמונה עשרה טפחים, ואלו שמונה עשרה טפחים שהם קומת האדם עומד עליהם בשמונה עשרה שנים. אבל יש עוד בזה טעם, כי אלו שמונה עשרה שנים לחופה הם כנגד שמונה עשרה צלעות שבאדם, שנים עשרה גדולים וששה קטנים, והאשה נלקחה מאחת מצלעותיו, וכאשר האדם יש לו שמונה עשרה שנים כנגד שמונה עשרה צלעות שלו יש להחזיר לו עוד הצלע שנלקחה הימנו, והרי האשה נקראת צלעתו. ואף כי רש"י זכרונו לברכה (בראשית, ב) פירש מצלעותיו מסטרוהו כמו ולצלע המשכן הרי אונקלוס תרגום מעלעוהי וזהו לשון צלע וכן מוכח מדברי חכמים זכרונו לברכה.

דרך חיים - מהר"ל

לשון הר"ב י"ט אדם כתובים מן ויאמר וכו' עד ויבן ה' אלהים את הצלע עמדתו למנין וחשבתי גם שניהם דכתיבי בהך קרא דויבן. ולא מצאתי בין כולם כי אם י"ו ובפירוש"י ד"ח פעמים כתיב אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת. ע"כ. וצ"ל דאיש נמי מן המנין. תוס' יום טוב

ח. על רבי צדוק הכהן מסופר, שאביו מת, והודיעו לו על כך לאחר שלוש שנים, וכששאל האם הוא יכול להטמא על מנת לקבור את אביו בקברי אבותיו, השיבו לו שלאחר שלוש שנים, גופתו בוודאי חסרה (נזיר מד ע"א). אך אם האב הכהן המת חסר האיבר, נמצא במקום מסוכן שאנשים סתם לא מסתובבים שם, מותר לבנו הכהן להיטמא לו, אם אין שם אדם אחר שיטפל בגופת אביו, מדין "מת מצוה" (נזיר מג ע"ב).

ל. כתב האבן עזרא - לפיכך אמר הקדים את אמו לפני אביו משום שעל פי רוב חייו של הזכר ארוכים מחייה של הנקבה והאם מתה קודם . ומה שכתב בפסוק

לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא שֶהקדים את אביו לפני אמו - השיב ר' יעקב גזונדהייט ז"ל שהרי מדובר בכהן גדול והוא נמשח רק אחרי שאביו מת והוא ממלא את מקומו אם כך אצלו תמיד טומאת האב קודמת לטומאת האם, שכן אפילו אם אמו מתה קודם עדיין לא נהיה כהן גדול .

והתוס' כתבו (כתובות פג:) משום שרוב פעמים מסתכנת בלידה, ומובא שעל ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן.

אמותיהם של כה"ג היו מפרנסות את הגולים לעיר המקלט כדי שלא יתפללו על בנייהן שימותו (מכות יא:). וכתוב בגמרא (פסחים ה.) 'האומר: סלע זו לצדקה, בשביל שיחיה בני... הרי זה צדיק גמור'. וכתוב 'וצדקה תציל ממות', הרי שאין להן לחשוש מהמיתה המצויה יותר בנשים. (דברי חנוך)

נ. וקשה דאיך התירו טומאת כהנים לעבור לאו דאורייתא דלא יטמא בשביל כבוד הנשיא והא קי"ל כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וכמ"ש בפ' מי שמתו דף י"ט ע"ב אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק מאי טעמא אין חכמה וכו' לנגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ואין לומר דכבוד נשיא שאני ולכן לא חששו להא דהא פרכינן התם ארב יהודה אמר רב מכמה דוכתי ומכללם מהא דאמר ר' אלעזר בר צדוק מדלגין היינו ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל וכו' אמאי לימא אין חכמה וכו' ומשני כדרבא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ ורוב ארונות יש בהם חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהם ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ע"כ. מבואר באר היטב דאף משום כבוד מלך לא התירו אלא בטומאה דרבנן דוקא ולא בדאורייתא וא"כ הוא הדין נמי גבי כבוד נשיא דאין להתיר כי אם בטומאה דרבנן ולא בדאורייתא ואיך פסק רבינו דבנשיא שמת אפי' כהנים מטמאין לו דעשאוהו כמת מצוה ויש ליישב וק"ל. בן שלמה על הרמב"ם שם

ע. יש מצוות נוספות שמברכים עליהם מעומד, והיא מצווה מן המובחר ולא לעיכובא כגון: הלל, מקרא מגילה, וסוכה. וי"א שכל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה מעומד .

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

נלב"ע י"ד אייר התשפ"א

נא להדליק נר לע"נ ולתת פרוטה לצדקה

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com

הערות והארות יתקבלו בברכה